

УДК : 159.922+159.923.3

САМОЗМІНЮВАННЯ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЧИННИК КОМУНІКАТИВНИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

Водолазська О. О., Стоян Ю. Б.

Університет Ушинського, Україна

Анотація. У даному повідомленні викладені результати емпіричного дослідження схильності особистості до самозмінювання як психологічного чинника комунікативних якостей: товарищкості і толерантності. Встановлена наявність відмінностей прояву товарищкості і толерантності осіб із різним рівнем схильності до самозмінювання.

Ключові слова: *самозмінювання, комунікативні якості, товарищкість, толерантність*

Аналіз наукових досліджень свідчить про те, що головна лінія розуміння самозмінювання особистості пов'язана з поняттям особистісного росту, самопізнання, прогресивного змінювання, самоактуалізації тощо (К. О. Абульханова-Славська, О. О. Бодальов, Г. С. Костюк, Л. М. Куликов, А. Маслоу, К. Роджерс, С. Л. Рубінштейн та ін.) [1]. Комунікації, які виникають у спілкуванні, виступають необхідною умовою буття людей, без чого неможливий повноцінний розвиток не лише окремих психічних функцій, процесів і властивостей людини, але і саморозвиток/самозмінювання особистості в цілому[4].

Комунікативні якості визначають у психології як сукупність здібностей, властивостей, умінь і навичок особистості, що характеризує її ставлення до людей і забезпечує можливість встановлення і підтримки контакту і взаєморозуміння між ними під час спілкування [2]. За результатами досліджень учених (Л. М. Аболін, К. О. Абульханова-Славська, О. О. Бодальов, Л. І. Божович, В. П. Зінченко, О. П. Саннікова, В. І. Слободчиков та ін.) серед основних характеристик особистості виокремлюються ті, що відображають її ставлення до інших людей і є

складовими «комунікативного блоку особистості» [3]. У якості таких ми розглядаємо товариську і толерантність.

За даними наукових досліджень, товариську визначається як сильно розвинене стійке стремління до спілкування, до особистого контакту з людьми, що виявляється в балакучості, у легкості вступі у соціальний контакт тощо. Тобто, товариська – властивість особистості, що визначає вербальну активність у взаємодії з іншими людьми [5].

Здатність суб'єкта до прийняття моделей поведінки, цінностей, що відрізняються від його власних у взаємодії з оточуючими, є характеристикою толерантності. За даними наукових досліджень толерантність визначається як усталена властивість особистості, проявляється у здатності до розуміння та прийняття іншої людини, її позиції до соціальних та релігійних поглядів, у готовності до активної взаємодії зі світом у позитивному напрямку, заснованій на стійкості до різноманітних впливів (загрози, невизначеності, новизни тощо) та усвідомлюваності принципу взаємності [2]. Толерантність у спілкуванні є невід'ємною характеристикою професіоналізму і зрілості особистості. Хоча зазначені факти, положення і припущення дозволяють окреслити характер зв'язків між якісними характеристиками товариської і толерантності, вивчення їх взаємозв'язку із схильністю особистості до самозмінювання потребує емпіричної перевірки. Отже, наведемо її результати.

В емпіричному дослідженні прийняли участь слухачі відділення перепідготовки кадрів зі спеціальності «Психологія» Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського у кількості 74 осіб.

Комплекс психодіагностичних методик склали: «Діагностика схильності до самозмінювання» О. П. Саннікової та Д. В. Лущикової; «Формально-динамічні показники товариської», автор О.П. Саннікова, «Тест-опитувальник якісних показників толерантності» О.П. Саннікової та О.Г.Бабчук .

За допомогою методів якісного аналізу ми виокремили дві групи досліджуваних, що розрізняються за рівнем схильності до самозмінювання: 1) СЗ+ – з максимально високими значеннями загального показника самозмінювання; 2) СЗ- – з максимально низькими значеннями зазначеного показника. В цих групах досліджувались профілі товарищкості (рис.1) та толерантності (рис.2).

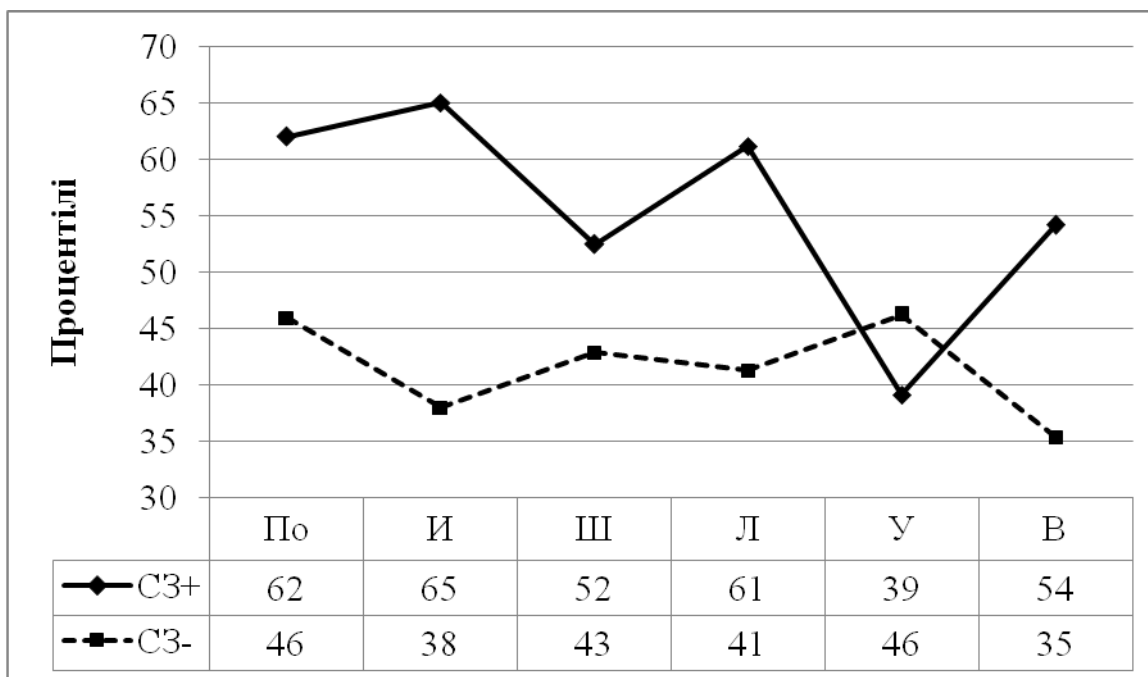

Рис. 1. Профілі товарищкості осіб з різним рівнем схильності до самозмінювання

Примітка. Умовні скорочення шкал: По – потреба у спілкуванні; И – ініціативність; Ш – широта спілкування; Л – легкість у спілкуванні; У – усталеність спілкування; В – виразність спілкування.

Візуальний аналіз профілей товарищкості (рис.1) наочно вказує на розбіжності в рівні вираженості та комбінації показників даної властивості в обох групах досліджуваних. Також результати статистичного аналізу відмінностей вказують на їх достовірність. За t- критерієм Стьюдента визначено відмінності за показниками ініціативності (И), легкості спілкування (Л), виразності (В), значення яких переважають у профілі товарищкості осіб з максимально вираженим рівнем схильності до самозмінювання. Ми виділили ті показники в кожній групі, які найбільшою мірою відхиляються

від середньої лінії ряду як в сторону високих значень (вище середньої лінії ряду), так і в сторону низьких значень (нижче середньої лінії ряду).

Аналіз профілів свідчить про те, що товариськість осіб з високим рівнем схильності до самозмінювання визначена високими значеннями показників потреби у спілкуванні (Пс), ініціативності (І), легкості (Л) та виразності спілкування (В). Тобто, особи з максимально високими значеннями схильності до самозмінювання відрізняються прагненням до спілкування, сміливістю, товариськістю, активністю, емоційністю, толерантністю, емпатійністю, стійкою зацікавленістю у особах протилежної статі, проявляють у стосунках певний артистизм (Л+). Для представників даної групи властивими є необхідність комунікації, знайомство з новими людьми, відчуття легкості, свободи у новій ситуації, необхідність демонстрації усієї палітри виразності міміки та рухів, що їм притаманна.

Особам з максимально низькими значеннями показника схильності до самозмінювання властива несамостійність, прийняття рішення разом із групою, орієнтація тільки на соціальну підтримку (І-; Ш-), чуттєвість до реакцій оточуючих, невпевненість у собі (В-), постійне відчуття необхідності внутрішнього захисту і напруги, підозрілість, егоцентричність (У-), але при цьому дисциплінованість та певна нерішучість не дають їм можливість легко і швидко вступати у соціальні контакти (Л-), мати велику кількість знайомих і зав'язувати нові знайомства (Ш-), використовувати засоби емоційної експресії (В-).

На рис. 2 представлені профілі толерантності осіб визначених груп досліджуваних. Візуальний аналіз профілів характеризує їх деяку однорідність, за виключенням розташування на площині.

Належність високих значень показника КТ(когнітивної толерантності) у групі осіб з максимальними значеннями загального показника схильності до самозмінювання висвітлює радикалізм, аналітичність, критичність, належність інтелектуальних інтересів, інформованості, схильності до вільнодумства, недовіри авторитетам.

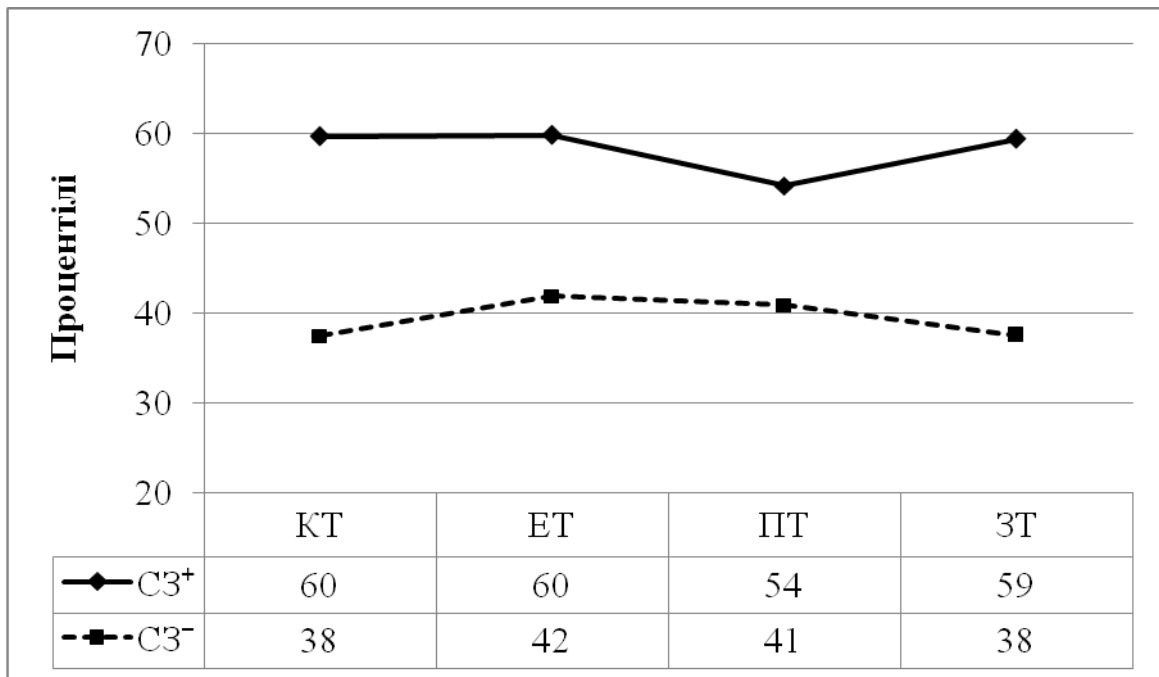

Рис.2. Профілі толерантності осіб з різним рівнем схильності до самозмінювання

Примітка. Умовні скорочення шкал: КТ – когнітивна толерантність, ЕТ- емоційна толерантність, ПТ- поведінкова толерантність, ЗТ- загальний показник толерантності.

Серед властивих їм негативних проявів слід назвати манірність, пихатість, удавання, безконтрольне фантазування. Але при цьому є позитивна сторона – витонченість, артистичність, схильність до романтизму, художність сприйняття світу. Деякі з перерахованих якостей суперечать одна одній, але відомо, що жива людина дійсно може бути суперечливою за своєю емоційною природою (ЕТ). Протиріччя можуть проявлятися на рівні думок і поведінки (ПТ). Психологічний портрет осіб із високим рівнем схильності до самозмінювання доповнюється якостями самодостатності і соціальної сміливості, що свідчить про їх здатність бути самостійними (самостійно приймати рішення) та незалежними від соціуму.

Профілі толерантності осіб з максимально низькими значеннями показника схильності до самозмінювання характеризуються невисокими значеннями показників: КТ (комунікативної толерантності), ПТ (поведінкової толерантності) і ЗТ (загального показника толерантності).

Яскрава вираженість емоційної толерантності (ЕТ) свідчить, з одного боку, про виражену здатність до співчуття і співпереживання, що узгоджується із психологічною сутністю емоційної толерантності; з іншого – вказує на прояви таких якостей, як легковажність, мінливість, неспокій, залежність.

Отже, результати якісного аналізу отриманих емпіричним шляхом даних доводять наявність певних відмінностей товариськості і толерантності осіб із різним рівнем схильності до самозмінювання. Це надає можливість говорити про самозмінювання як психологічний чинник комунікативних якостей особистості, що може стати основою у подальшій професійній діяльності психолога.

Література

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегии жизни. / К.А.Абульханова-Славская. – М.: Мысль, 1991. – 299 с.
2. Бабчук О. Г. Особливості толерантності осіб з різними типами емоційності: дис... канд. психол. наук :19.00.01/ Бабчук Олена Григорівна. – Одеса, 2012. – 221с.
3. Бодалев А. А. Личность и общение./ А. А. Бодалев. – М.: Изд-во МГУ, 1984. –272 с.
4. Лущикова Д. В. Психологічні складові схильності особистості до самозмінювання: дис... канд. психол. наук: 19.00.01 / Лущикова Діана Вікторівна. – Одеса , 2009. – 240 с.
- 5.Санникова О. П. Феноменология личности: Избранные психологические труды / О. П.Санникова. – Одесса: СМІЛ, 2003. – 256с.